ध्यानध्यानतपःपूता वेदवेदाङ्गपारगाः । स्मृतिमन्तोऽत्र चत्वारस्त्रयस्तु परिमोहिताः । स्वतन्त्रस्त्वणुहाज्जन्ते ब्रह्मदत्तो महायशाः । यथा ह्यासीत् पश्चिमाये सङ्कल्पः पूर्व्वचिन्तितः । छिद्रदर्शी सुनेत्रश्च तथा बाभ्रव्यवत्सयोः । जातौ श्रोत्रियदायादौ वेदवेदाङ्गपारगौ । सखायौ ब्रह्मदत्तस्य पूर्व्वजातिसहोषितौ । पाञ्चालः पाञ्चिकस्तत्र कण्डरीकस्तथाऽपरः । पाञ्चालो बह्वृचस्यासीदाचार्य्यत्वं चकार ह । द्विवेदः कण्डरीकस्तु छान्दोगोऽध्वर्य्युरेव च । सर्व्वसत्त्वरतस्तस्तु राजासीदणुहात्मजः । पाञ्चालकण्डरीकाभ्यां तस्य सख्यमभूत्तदा । ते साम्यधर्म्मनिरताः कामस्य वशवर्त्तिनः । पूर्व्वजातिकृतेनासन् धर्म्मकामार्थकोविदाः" प्रसङ्गागतमन्यदुपवर्ण्य तेषु चतुर्णां वक्ष्यमाणश्लोकत्रावणाय ब्राह्मणनियोजनसङ्का सङ्क्षिप्तोपवर्ण्य अवशिष्टानां सङ्क्षिप्तवर्णनायोक्तं यथा । "अथ राजा शिरःस्नातो लब्धा नारायणाद्वरम् । प्रविवेश पुरं प्रीतो रथमारुह्य काञ्चनम् । तस्य रश्मीन् प्रत्यगृह्णात् कण्डरीको द्विजर्षभः । चामरव्यजनञ्चापि बाभ्रव्यः समवाक्षिपत् । इदमन्तरमित्येवं ततः स ब्राह्मणस्तदा । त्रावयामास राजानं श्लोकं तं सचिवौ च तौ । [वप्र व्याधा दयार्थेषु मृगाः कालञ्जरे गिरौ । चक्रवाकाः सरद्वीपे हंसाः सरसि मानसे । तेऽभिजाताः कुरुक्षेत्रे ब्राह्मणा वेदपारगाः । प्रस्थिता दूरमध्वानं यूयं तेभ्योऽवसीदथ] । तच्छ्रुत्वा सोऽमनसमब्रह्मदत्तो नराधिपः । सचिवास्य पाञ्चाल्यः कण्डरीकस्तथैव च । चक्ररश्मिप्रतोदौ तौ पतितव्यजनावुभौ । तद्दा बभूवुरस्यास्याः पौराश्च सुहृदस्तथा । सुहृद्भिर्मेव राजा स सह ताभ्यां रथे स्थितः । प्रतिलभ्य ततः संज्ञां प्रत्यागच्छदरिन्दम ! । ततस्ते तत् सरः स्नात्वा योगमनुपलभ्य च । ब्राह्मणं विपुलैरर्थैर्भोगैश्च समयोजयन् । अभिषिच्य स्वराज्ये तु विष्वक्सेनमरिन्दमम् । जगाम ब्रह्मदत्तोऽथ सदारो वनमेव ह । कण्डरीकोऽपि धर्म्मात्मा साङ्ख्ययोगमनुत्तमम् । प्राप्य योगगतिं सिद्धो विशुद्धः स्वेन कर्म्मणा" हरिवं २१,२२,२३,२४ अ० ।

कण्डिका स्त्री कडि-स्वुल् । वेदेकदेशे । सा च अध्यायपूपाठकाद्यन्तर्गतब्राह्मणवाक्यसंघरूपा । छान्दोगादौ उदा० ।

कण्डु स्त्री कडि-स्वगयादि० उ । १गात्रघर्षणे, २तत्कारके रोगे च (चुलकानी) । "यामेत्युक्ता. पिड़काः कण्डुमन्तः" भावप्र० ।

कण्डुर पु० कण्डुं राति रा-क । १कारवेल्लतायाम् (करेला) राजनि० २शूकशिम्बीम् (आलकुशी) ३अत्यल्पपर्णाञ्च स्त्री राजनि० ।

कण्डू गात्रविघर्षणे गृहीतकर्मकत्वेन अक० घर्षणमात्रे प्राप्यङ्गघर्षणमात्रोपाधिः सक० उभ० सेट् स्वार्थे यक् । कण्डूयति ते अकण्डूयीत् अकण्डूयिष्ट कण्डूयाम्-बभूव-आस चकार चक्रे । कण्डूयनं कण्डूयितः कण्डूः कण्डूया कण्डूयन् कण्डूयमानः "कण्डूयमानेन कटं कदाचित्" रघुः "मृगीमकण्डूयत कृष्णसारः" कुमारः । "न संहताभ्यां पाणिभ्याम् कण्डूयेदात्मनः शिरः" मनुः "मृङ्गे कृष्णमृगस्य वामनयनं कण्डूयमानां मृगीम्" शक० । कण्डूयादिश्च धातुः प्रातिपदिकञ्च "धातुप्रकरणाद्धातुः कण्डूयादिश्च धातुतः । आह चायमिमं दीर्घमन्यैर्धातुर्विभाषितः" इत्युक्तेः । यकः कित्त्वकरणसामर्थ्यात् धातुत्वं प्रातिपदिकत्वे तत्करणं व्यर्थं स्यात् प्रातिपदिकस्य गुणाप्रसक्तेः दीर्घकरणाच्च प्रातिपदिकत्वम् आर्द्धधातुकयकारे भातोः दीर्घसम्भवेन दीर्घपाठो वृथा स्यात् अत उभयरूपत्वम् ।

कण्डूः स्त्री कण्डूय-क्विप् अल्पोपयल्पोपौ सम्प्रदा० क्विप् । १कण्डूयने गात्रघर्षणे (चुलकान) २तत्साधनरोगे (चुलकुमी) "कपोलकण्डूं करिभिर्विनेतुम्" कुमा० । "सकण्डूः पिड़का स्यावा बहुस्रावा विचर्चिका" भावप्र० । [कुशी) शब्दर० ।

कण्डूकारी स्त्री कण्डूं करोति कृ-ट । शूकशिम्बीं (आलकुशी)

कण्डूघ्न पु० कण्डूं हन्ति हन-ठक् । १आरग्वधे (सोन्दाल) २गौरसर्षपे च राजनि० ।

कण्डूति स्त्री कण्डूय-भावे क्तिन् अल्पोपयल्पोपौ । कण्डूयने (चुलकान) हला० । "सुभग ! त्वत्कथारम्भे कर्णे कण्डूति लालसा" सा० द० "कण्डूतिवन्मनसिजं विषहेत धीरः" भाग० ७,९,४५ ।

कण्डूमका स्त्री "कण्डूमकाभिर्दष्टे पीताङ्गस्त्वर्त्यतीसारज्वरादिभिरभिहन्यते" सुश्रुतोक्ते कीटभेदे । कीटशब्दे विवृतिः

कण्डूयन न० कण्डूय-भावे ल्युट् । गात्रघर्षणभेदे (चुलकान) "कण्डूयनैर्दंशनिवारणैश्च" रघुः । "तद्भावभाषिते चित्ते वल्लभस्य कथादिषु । मोहाचितमिति प्राहुः कर्णकण्डूयनादिकम्" । "नेयः कण्डूयनेऽङ्गानामाश्वासनोत्पलचेष्टने" भाग० ३,३१,२७ । दीक्षितस्य तत्साधनं द्रव्यम् "लब्धविषाणां त्रिवलिं पञ्चवलिं वोक्षाणां दयायामाबभीते